

росте; постав; подай; охорони; поведи; сотвори; відчини; хай не зійде на безпуття, приношу дяку; благословляю твоє велике ім'я та ін. Подібні волевиявлення становлять обов'язкові елементи будь-якої молитви: прохання нагальної потреби, прохання врятувати від зла і спокус, вшанування Бога тощо.

Основою творення спонтанних молитов героїв є загалом релігійний контекст роману «Волинь» Уласа Самчука. Вони відтворюють природну потребу людини спрямовувати свої думки до образу Божого. А спонтанна молитва, так багаторазово творена героями роману, засвідчує органічне втілення у слові прагнення вивільнити вітальну енергію. Безпосередність творення молитви свідчить про походження цієї енергії як із особистого досвіду і переживань, так і з традицій, укорінених у народі.

Список використаних джерел

1. Самчук У. Волинь : роман у 3 ч. Київ : Дніпро, 1993. Т. 1. 574 с.
2. Самчук У. Волинь : роман у 3 ч. Київ : Дніпро, 1993. Т. 2. 334 с.

Любінецька Марія,

кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

ЕКЗИСТЕНЦІЙНА ПАРАДИГМА ТВОРЧОСТІ У. САМЧУКА

Мистецтво, народжене на планеті Ді-Пі, наскрізь екзистенційне. Яскравим прикладом є роман Уласа Самчука «Чого не гоїть огонь» – глибокий філософський твір, що висвітлює боротьбу Української Повстанської Армії за незалежність України під час Другої світової війни. За словами Плетенчук Н., екзистенційна парадигма у творчості Уласа Самчука характеризується синкретичним поєднанням філософських ідей Жана-Поля Сартра та антеїстичного екзистенціалізму Юрія Шереха [1]. Останній, працюючи над літературознавчим аналізом повісті Юрія Косача, дійшов висновку, що ідеї Ж.-П. Сартра стали лише поштовхом до створення та осмислення українського

варіанту екзистенціалізму – антеїзму – суть якого полягає у тому, що тут немає зацикленості на собі, «самозамикання», натомість – це відшукування опори, джерел стійкості та боротьби. Тому акцент падає не тільки на індивідуальну свободу вибору та відповідальність людини за своє існування, але й на національну місію патріота у загроженому часі. У романі «Чого не гоїть огонь» головний герой Яків Балаба (Троян) постає як символ цієї свободи, який стоїть перед важливими життєвими виборами та приймає рішення, що визначають його подальшу долю. Улас Самчук зображує героя у тісному зв'язку з історичними подіями, де кожен день ставить його перед непростим вибором. Ця боротьба за виживання та свободу відображає екзистенційний погляд на життя як на постійну боротьбу та пошук сенсу всередині хаосу. Прикметно, що герой роману не просто бореться за своє існування, але за можливість творити краще майбутнє, що виводить проблематику на вищий, етичний рівень.

У романі описано, як раптово починається війна. Центр міста зруйновано, приходить хаос, дикий страх та відчай. Щоб боротися за свободу, Яків бере в руки зброю. Так селянин стає воїном. «...абсолют Самчука – селянин-хлібороб, який віками працює на своїй землі, замкнений в її обшир, творить свій внутрішній світ з просторовою вертикальною віссю «земля-небо», органічно зв'язаний з архетипом Magna Mater, і явище війни чи революції для нього неорганічне, чуже, тимчасове (генетично й історично)» [3]. Екзистенційна парадигма роману обіймає два аспекти: простір існування і час існування. Окрім того, що автор змальовує конкретний простір (Рівне, Дермань та Київ), все ж основною є внутрішня фокалізація, що передає ментальні стани та духовне зростання Якова Балаби. Він всім єством ненавидить війну, яка руйнує та нищить людські долі та цілі покоління.

У першій частині роману домінує етичний аспект, що відповідає особливостям філософського екзистенціалізму. Головний герой Самчука дотримується принципу правди, уникаючи будь-яких ідеологій, рухів чи течій. Автор описує його так: «Був людиною честі... Не зносив насильства. Не був для такого роджений. І тут уже ніякі доктрини. Тут уже його людське» [5].

Однак якщо спочатку дійсність сприймається, як абсурдна, то у другій частині починається бунт, народження людини, яка чинить спротив. Третю частину Н. Перенчук називає «гуманізмом дії», тобто конкретна реалізація філософії українського резистансу» [3].

Перебуваючи у стані війни, ми прагнемо шукати відповідей у минулому. Здається, устами Трояна Улас Самчук нам підказує, що характерною історичною рисою українців є внутрішня несформованість. Саме тому, на його думку, вони пережили «сотні років перманентної війни фактично в порожнечу і мільйони розірваних, мов старі лахи, душ, що за дрібничками не бачать сонця»[5]. Упродовж тексту Яків усвідомлює, що справжній боєць прагне справедливості, адже на його стороні правда і закон. Тому він закликає своїх воїнів діяти свідомо, як реалісти, а не стихійно, як непоправні мрійники. За авторською концепцією, людина зігрівається вогнем рідної землі, який їй не шкодить, але є кривди, які «не спалиш огнем, не вцілиш наганом. Українська земля не увігнеться ні під якими дивізіями!» [5].

Образ Трояна – могутнього, непереможного та здатного на будь-яку самопожертву – втілює ідею антеїстичного екзистенціалізму. Він виховує своїх воїнів, звертаючись до трьохсотлітньої роки історії, упродовж якої наша нація знову і знову проходила ті самі випробування. Причина цієї трагедії в тому, що українців роздирає не стільки зовнішній ворог, скільки внутрішні суперечності: «рана наша не на тілі, а в... дусі» [5]. Саме тому Троян закликає своїх побратимів подолати рабську психологію та безґрунтянство. Генії, до яких належить Улас Самчук, будять душі народу. Прокидаймося, бо настала пора завершити цю війну з одвічним ворогом, аби не передати її нашим дітям.

Список використаних джерел

1. Курінна Н. Художня специфіка наративу в романі «Чого не гоїть огонь?» Уласа Самчука. URL: <http://lib.pu.if.ua:8080/handle/123456789/17952>.
2. Плетенчук Н. Самобутність авторської моделі світу в романістиці Уласа Самчука. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/25093/1/%D0%9F%D0%BB%>

D0%B5%D1%82%D0%B5%D0%BD%D1%87%D1%83%D0%BA%20%D0%9D..pdf.

3. Плетенчук Н. Поетика світомислення Уласа Самчука: ареш. дис. канд. філол. наук : 10.01.01, Івано-Франківськ, 2002, 21 с.

4. Самчук У. «Чого не гоїть огонь?».

URL: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.php?tid=229>

Ткачук Олександр,
кандидат філологічних наук, доцент,
Тернопільський національний педагогічний
університет імені Володимира Гнатюка

МОТИВ ДОРОГИ У КНИЗІ СПОГАДІВ УЛАСА САМЧУКА «НА БІЛОМУ КОНІ»

У сучасному літературознавстві використовується термін література мандрів, що вказує на велике поширення сюжетів з подорожжю в структурі твору та підкреслює «помежовий характер явища та його інтенції до проникнення в різні сфери культури» [4, с. 6]. Справді, художня природа мотиву мандрів дозволяє його залучати до різножанрових творів. Не виключенням є мемуарна, автобіографічна література, адже вибір *життєвого шляху* суголосний мотиву дороги. Можна стверджувати, що останній є сюжетотворчим у книзі спогадів Уласа Самчука «На білому коні». Життєві перипетії автора, змальовані у книзі спогадів, пов'язані з напівлегальною, а часто небезпечною подорожжю на схід, в Україну, яка була звільнена від радянського панування. На цей аспект звернула увагу Тетяна Черкашина: «Мотив дороги й контрастних компаративних опозицій стають визначальними для опису його тодішнього життя» [3, с. 158]. У творі описано шлях письменника з Праги аж до Києва, при цьому автор зосереджується на описі людей, яких зустрічає на шляху, змальовує міста та села, а також вдається до численних відступів.